

Maria Salenius
Jarkko Lahtinen
Mari Sjöström

Dnro 239/03.01.01/2026

Sivistysvaliokunta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuultavaksi yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen osalta. Kunnat edistävät yhdenvertaisuuslain (1325/2014) pohjalta yhdenvertaisuutta jokapäiväisessä toiminnassaan eri toimialoilla. Niillä on viranomaisena myös velvollisuus arvioida, miten toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Kunnilla on myös oltava koko kuntaa koskeva suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä. Näitä kuntatason yhdenvertaisuussuunnitelmia kunnat laativat kattavasti: [TEAviisarin](#) vuoden 2025 tietojen mukaan kuntien yhdenvertaisuussuunnittelu on vahvalla tasolla.

Haasteet yhdenvertaisuuden osalta läpileikkaavat koko yhteiskunnan. Kuten kertomuksessa todetaan, Suomi on monimuotoisempi kuin koskaan ja syrjintään puututaan tehokkaasti. Toisaalta esimerkiksi vihapuheen määrä, kokemukset rasismista ja eriarvoisuuden kasvu haastavat meitä pohtimaan uudenlaisia ratkaisuja eri toimijoiden yhteistyönä. Kuntaliitto kantaa huolta yhteiskunnallisesta vastakkainasettelusta ja rakenteissa ilmenevästä sitkeästä syrjinnästä sekä syrjinnän ja rasismin kokemusten ylisukupolvisuudesta.

Kiinnitämme yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen osalta huomiota erityisesti seuraaviin sivistysvaliokunnan toimialaan liittyviin kokonaisuuksiin:

Varhaiskasvatus ja suunnitteluvälitteet

Kertomuksessa esitetään seuraava suositus: "Varhaiskasvatuksen velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitteluun on palautettava toimipaikkakohtaiseksi." Kuntaliitto ei jaa näkemystä palauttaa tämä suunnitteluvälite. Tiedossamme ei ole tietopohjaa, jonka perusteella voidaan todeta, että toimipaikkaisen suunnitelman laatiminen erityisesti edistää tavoiteltua asiaa. Olemme tästä aiemmin lausuneet:

<https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2024/he-1052024-vp-hallituksen-esitys-eduskunnalle-laiksi-yhdenvertaisuuslain-6-ssn>

Pidämme tärkeänä teemaa "Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä tulee vahvistaa varhaiskasvatuksessa – lasten kokemaa syrjintää ja häirintää on ehkäistävä tehokkaasti". Tätä kokonaisuutta tuetaan jo laajasti varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatukselle asetetuilla tavoitteilla. Kunnan ja yksityisen palveluntuottajan tulee jo lähtökohtaisesti toteuttaa toimintaa siten, että kertomuksessa esitetyt asiat tulevat huomioiduksi. Näin ollen monesta eri kanavasta tulevien erillisten suunnitelmien laadintavelvoitteet kuormittavat perustoimintaa ja vievät aikaa yhteiseltä keskustelulta ja toiminnan oikeansuuntaiselta toteuttamiselta. Osaamista tulee toki vahvistaa ja prosessit istuttaa osaksi varhaiskasvatustoimintaa, mutta erillisille lisävelvoitteille ei ole tarvetta. Muistutamme myös, että ilman suunnitteluvetoa lisäävää lainsäädäntöäkin kunnat voivat laatia toimipaikkakohtaisia yhdenvertaisuussuunnitelmia, jos kokevat ne hyödyllisiksi.

Opetus ja koulutus

Koulutuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat tärkeitä edistettäviä yhteiskunnallisia arvoja, joihin kunnat koulutuksen järjestäjinä suhtautuvat vakavasti. Koulutuksen järjestäjät edistävät yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti ja työssä on myös edistytty oikeansuuntaisesti. Yhdenvertaisuuden merkitystä korostetaan useissa koulutuksen järjestäjän toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Kuntaliitto toteaa, että koulutuksen järjestäjien toimintaa ohjaavissa suunnitelmavelvoitteissa on päällekkäisyyksiä. Jatkossa valtakunnallisessa kehittämistyössä tulisi pyrkiä suunnitelmavelvoitteiden parempaan yhteensovittamiseen ja päällekkäisyyksien purkuun.

Koulutuksen järjestäjät tarvitsevat ajankohtaista tietoa ja konkreettisia työkaluja yhdenvertaisuutta edistävien toimintatapojen kehittämiseksi. Oppilaiden ja opiskelijoiden moninaisuus lisää tarvetta tarkastella yhdenvertaisuutta rakenteiden ja toiminnan tasolla. Tähän tarvitaan ajantasaista tietoa sekä johdon ja henkilöstön kouluttamista. Yhteiskunnan keskusteluilmapiiriin kärjistyminen heijastuu oppilaitoksiin lieveilmiöineen. Muun muassa rasismin tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen tarvitaan tietoa ja tukea. Koulutuksen järjestäjiä tulee tukea työssä ennaltaehkäisevästi ja yhdenvertaisuuden edistäminen valvonnan kautta tulee olla jatkossakin viimesijainen keino.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota, että yhdenvertaisuusvaltuutettu on kertomuksessaan todennut hyvinvointialueuudistuksen jälkeen tulleen esille uutena ilmiönä aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen haasteet. Haasteet liittyvät erityisesti käsitykseen siitä, milloin ryhmämuotoinen perusopetuslain mukainen aamu- ja iltapäivätoiminta ei vastaa vammaisen lapsen

yksilöllisiin tarpeisiin, jolloin hyvinvointialueiden tulisi järjestää vammaiselle lapselle ns. lyhytaikaista huolenpitoa. Kuntaliitto korostaa, että kunnilla ei ole missään olosuhteissa velvollisuutta järjestää perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa eikä yhdelläkään toiminnan kohdejoukkoon kuuluvalla oppilaalla ole subjektiivista oikeutta saada toiminnasta paikkaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on aiheellisesti kiinnittänyt huomiota lainsäädännön tulkinnan haasteisiin, rahoituksen jakaantumiseen ja edellyttänyt toimenpiteitä viranomaisilta, jotta tilanne selkeytyisi kunnille ja hyvinvointialueille.

Tilannetta on vaikea ratkaista ilman opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön tiivistä yhteistyötä. Konkreettinen informaatio-ohjauksen tarve on suurta tällä hetkellä. Tilanteen haasteellisuutta lisää vammaispalveluiden lainsäädännön uudistuminen sekä se, että kunnilta on tämän vuoden alusta leikattu 7 miljoonaa euroa aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuksista eikä ole varmuutta siitä, että perheiltä perityillä maksuilla rahoituksen vähentymistä pystytään kompensoimaan. On olemassa ilmeisiä riskejä, että koulupäivän yhteydessä olevia toimintoja supistetaan sekä kunnan että hyvinvointialueiden toimesta, mikäli yhdyspintatyöskentelyä ei tueta.

Kunnat kokevat erityisen hankalaksi yhdenvertaisuuslain soveltamisen kohtuullisten mukautusten osalta. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat varovaisia konkretisoimaan kunnille ja hyvinvointialueille missä menevät ns. kohtuullisuuden rajat. Kuntaliitto korostaa, että esimerkiksi esteettömyyden kysymykset on muutoinkin ratkaistava eli tästä ei asiassa ole kyse. Taustalla on myös muistettava, että perusopetuslain mukaisesti järjestetyn aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuusrahoituksessa ei ole huomioitu erikseen oppilaskohtaista tukea saavien 3.-9. vuosiluokan oppilaiden kustannuksia ja lisärahoituksen tarvetta. Kunnille ei ohjauksella rahoitusta yhdenvertaisuuslain mukaisen kohtuullisen mukautuksen toteuttamiseksi.

Kuntaliitto korostaa, että perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvilla ei ole oikeutta perusopetuksen maksuttomuuteen kuuluviin palveluihin kuten koulukuljetukseen tai opetukseen osallistumisen edellyttämiin avustajapalveluihin. Oikeuskäytäntöä ei myöskään ole siitä, mitä yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettu kohtuullinen mukautus perusopetuslain mukaisessa aamu- ja iltapäivätoiminnassa voi olla tai mitä se ei ole. Erillisen kuljetuksen järjestäminen vammaiselle oppilaalle aamu- ja iltapäivätoiminnasta? Voiko yhdenvertaisuuslain kohtuullinen mukautus luoda oikeuden uuteen palveluun, etuuteen, ilman nimenomaista säädöspohjaa vai olisiko se jo liian laajaa yhdenvertaisuuslain tulkintaa?

On huolestuttavaa, jos yksittäiset tilanteet aiheuttavat sen, että toimintaan voidaan ottaa entistä vähemmän oppilaita. Mikäli kohtuulliset mukautukset aiheuttavat suuria kustannusvastuita tai palvelujen laajentamista kunnille, on mahdollista, että aamu- ja iltapäivätoiminta supistuu. Kunta ei voi rajata toiminnan kohdejoukkoa siten, että toimintaan otettaisiin vain 1. ja 2. vuosiluokan oppilaita eikä lainkaan muiden vuosiluokkien oppilaskohtaista tukea saavia oppilaita.

Huomioitavaksi myös, että perusopetuslaki tunnistaa saamenkielisen opetuksen merkityksen. Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Huomionarvoista on, että osa lapsista, jotka hyötyisivät saamen kielen opiskelusta eivät asu kotiseutualueella. Tätä varten on kehitetty etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen käytänteitä valtionavustuksen avulla ja nyt kuntien omalla rahoituksella ennen kaikkea. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta kehitetään valtakunnan tasolla, jotta kunnat voivat edistää vähemmistökieliä koskevia elvyttämistoimia. Myös romaninkielisen opetuksen edistämisen osalta on todettu etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen olevan keskeisiä keinoja elvyttää vähemmistökielten opiskelua. [Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus](#) on tärkeä ratkaisu sivistyksellisten perusoikeuksien turvaamiseen kannalta.

Vapaa-ajan palvelut

Kuntien vapaa-ajan palveluissa yhdenvertaisuuden edistäminen läpileikkaa palveluiden toteutusta. Esimerkiksi nuorisotyössä yhdenvertaisuutta edistetään orgaanisesti arjen toiminnassa. Lisäksi kunnat ottavat osaa muun muassa erilaisiin valtakunnallisiin kampanjoihin ja tapahtumiin, joiden materiaaleja ja sanomaa hyödynnetään nuorisotyön arjessa. Kulttuuripalvelut sekä kirjastopalvelut niin ikään toteuttavat yhdenvertaisuuden edistämistä monipuolisesti osana toimintaa ja tukevat tärkeällä tavalla muun muassa yhteiskuntaan kiinnittymistä, että kulttuurin moninaista ilmentämistä.

Kiinnitämme myös huomiota tietopohjaan: jotta kunnat voivat toteuttaa suunnitteluvaihtoehtojaan yhdenvertaisuuden osalta, tarvitaan vakaata tietopohjaa, jota ei voi enää kaventaa. Tiedon on oltava kunnille helposti saatavilla ja maksutonta.

Muistamme myös, että useat kertomuksessa esitetyt kokonaisuudet kuten suositukset liittyen sateenkaari poliittiseen toimintaohjelmaan ja rasisminvastaiseen toimenpideohjelmaan koskettavat myös kuntien toimintaa. Erilaisia ohjelmia pohdittaessa on tärkeä huomioida eri ohjelmien yhteydet ja varata riittävästi resursseja.

Lopuksi

Haluamme myös todeta, että niin koulujen, varhaiskasvatuksen kuin kuntien muidenkin palveluiden keinot ovat yhdenvertaisuuden edistämisen osalta rajalliset. Ratkaisevampaa on, että yhteiskuntamme ei ruokkisi eri tahoilta syrjinnän lisääntymistä. Lapset ja oppilaat elävät yhteiskunnassa, jossa kuntien eri toimipaikat ja palvelut eivät ole erillisiä saarekkeita. Suunnittelulla ei voida ratkaista koko yhteiskunnan tason haasteita.

Kannatamme ajatusta, jossa valtion toimijat toimivat esimerkkinä yhdenvertaisuussuunnittelun ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnin osalta. Emme kannata sääntelyn lisäämistä (ml. väkivallan vastaisen työn rakennelaki, seksuaalikasvatus, esteettömyys), olemassa oleva lainsäädäntö on kuntien osalta riittävää. Työtä on sen sijaan tehtävä entistä vaikuttavammin kaikilla yhteiskunnan eri osa-alueilla ja entistä vahvemmin eri toimijoiden yhteistyötä. Tarvitaan hyvien toimintamallien jakamista ja yhteistä pitkäjänteistä hallituskaudet ylittävää suuntaa kuntien talouden ollessa entistä tiukemalla. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö ja resurssit yhdenvertaisuustyöhön on turvattava. Sosiaalisesti kestävä Suomen etu on pitää kaikki yhteiskuntamme jäsenet mukana.

SUOMEN KUNTALIITTO

Susanna Huovinen
Varatoimitusjohtaja

Maria Salenius
Hyvinvointiasioiden johtaja